

OMONIM SO'ZLARNING AHAMIYATI

Tursunqulova O'g'iloy

NavDPI o'zbek tili va adabiyoti fakulteti O'zbek tili va adabiyoti kursi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Bu maqolada omonimlarning uslubiy xususiyatlari badiiy matn tahlili tamoyiliga asoslanib, ularning o'zbek she'riy matnlardagi o'rni, o'ziga xos xususiyatlari ilmiy manbalarga tayangan holda tahlil qilishga harakat qilingan.

Kalit so'zlar: omonim, tuyuq, lutf, tajnis, askiya, lingvopoetik vosita.

Omonimlar yoki yozilishi bir xil, ammo ma'nolari har xil bo'lgan so'zlar ko'pincha e'tibordan chetda qoladigan tilning muhim jihati hisoblanadi. Ular til o'rganuvchilar uchun chalkash bo'lishi mumkin bo'lsa-da, ular bizning muloqotimizga chuqurlik va murakkablik kiritishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Omonimlarni to'g'ri tushunish va ulardan to'g'ri foydalanish tilimizda aniqroq va nozik bo'lishga imkon beradi, bu esa muloqotni yanada aniq va samaraliroq qilishga olib keladi. Omonimlarning muhim ahamiyat kasb etishining asosiy sabablaridan biri ular so'zning turli ma'nolarini farqlashga yordam berishidir. Misol uchun, "bank" so'zi moliya muassasasini yoki daryoning chetini anglatishi mumkin. Omonimlar bo'lmasa, bu turli xil ma'nolarni etkazish uchun bizga butunlay alohida so'zlar kerak bo'ladi, bu esa tilni kamroq samarali va og'irroq qiladi. Omonimlar ham bizni tilimizdan foydalanishda ko'proq o'ylangan va qasddan bo'lishga majbur qiladi. Biz omonimga duch kelganimizda, uning mo'ljallangan ma'nosini aniqlash uchun uning qaysi kontekstda ishlatilishini hisobga olishimiz kerak. Ushbu kognitiv noaniqlik jarayoni bizning tanqidiy fikrlash qobiliyatimizni kuchaytirishga va umumiy muloqot qobiliyatimizni yaxshilashga yordam beradi.

Bundan tashqari, omonimlar tilga nuans va noaniqlik qo'shib, ko'proq ijodkorlik va so'z o'ynash imkonini beradi. Yozuvchilar va shoirlar ko'pincha omonimlardan foydalanib, o'z ijodiga chuqurlik va murakkablik bag'ishlovchi so'z o'yinlari va qo'sh gaplarni yaratadilar. Omonimlardan samarali foydalanish orqali ular ma'no qatlamlarini yaratishi va o'z tinglovchilarida turli xil hissiy javoblarni uyg'otishi mumkin. Omonimlar ham hazil va o'yin-kulgi manbai bo'lishi mumkin. Omonimlarga asoslangan so'z o'yinlari va so'z o'yinlari asrlar davomida komediyaning asosiy qismi bo'lib kelgan, komediyachilar va yozuvchilar ulardan so'zning ko'p ma'nolarini o'ynaydigan aqlli va aqlli hazillar yaratish uchun foydalanganlar. So'z o'yinlari orqali kulgi va o'yin-kulgini uyg'otish qobiliyati tildagi omonimlarning qudratidan dalolat beradi. Omonimlar so'z boyligimiz va lingvistik bilimimizni oshirishga yordam beradi. Omonimlarni uchratish va ularni o'rganish orqali biz tilning nozik tomonlari va murakkabliklari haqidagi tushunchamizni kengaytiramiz, bu esa yanada boy va xilma-xil lug'atga olib keladi. Bu oxir-oqibat o'zimizni samarali ifoda etish va boshqalar bilan yanada nozik va murakkab tarzda muloqot qilish qobiliyatimizni yaxshilashi mumkin. Omonimlar tilning moslashuvchanligi va moslashuvchanligini ham ta'kidlaydi. Bitta so'zning kontekstga qarab bir necha ma'noga ega bo'lishi tilning dinamik xususiyatini, vaqt o'tishi bilan rivojlanish va o'zgarish qobiliyatini ko'rsatadi. Bu ravonlik bizga turli vaziyatlarning ehtiyojlari va nuanslariga moslashib, aniq va moslashuvchan tarzda muloqot qilish imkonini beradi.

Bundan tashqari, omonimlar turli tillar va madaniyatlar o'rtasida ko'prik bo'lib ham xizmat qilishi mumkin. Ko'pgina tillar turli xil ma'nolarga ega bo'lsa-da, omonimlarni baham ko'radi, bu turli xil til an'analari o'rtasida aloqa va o'xshashlikni yaratishga yordam beradi. Turli tillardagi omonimlarni tushunish va qadrlash orqali biz insoniy muloqotning xilma-xilligi va boyligini ko'proq tushunishimiz mumkin. Omonimlarni tushunish og'zaki va

yozma tilda samarali muloqot qilish uchun zarurdir. Omonimlarning muhimligi shundaki, ular so'z va so'z o'ynashga imkon beradi. Ko'pgina hazillar va topishmoqlar hazil yaratish uchun omonimlardan foydalanishga tayanadi. Masalan, "Men nonvoy edim, ammo xamir tayyorlay olmadim" so'zi ham pul, ham non ma'nosini bildiruvchi "xamir" omonimiga tayanadi. Omonimlar ham bir xil tovush uchun bir nechta ma'nolarni berish orqali ingliz tilini boyitishga yordam beradi. Bu bizning muloqotimizga chuqurlik va murakkablik qo'shib, yanada nozik ifodalar va talqinlarga imkon beradi. Misol uchun, "ayiq" so'zi katta sutmizuvchini ham, yukni ko'tarish yoki ko'tarishni ham anglatishi mumkin.

Bundan tashqari, omonimlar so'z boyligi va til ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi. Omonimlarning turli ma'nolarini o'rganish va tushunish orqali odamlar ingliz tilidagi bilimlarini kengaytirishlari mumkin. Bu, ayniqsa, yozish va muloqot qobiliyatlarini oshirishni istagan talabalar uchun foydali bo'lishi mumkin. Omonimlar adabiyot va she'riyatda ham muhim o'rin tutadi. Yozuvchilar ko'pincha omonimlardan so'z o'yini yaratish, qo'shaloq ma'nolarni etkazish va o'z asarlariga murakkablik qatlamlarini qo'shish uchun foydalanadilar. Bu o'qish tajribasini tinglovchilarni yanada jozibador va o'ylashga undashi mumkin. Bundan tashqari, omonimlar ma'lum kontekstlarda ma'noni aniqlashtirishga yordam beradi. Masalan, "yuz" omonimni osongina chalkashtirib yuborish mumkin, lekin aniq ma'noga ega. Ushbu omonimlar orasidagi farqni bilish aniq va samarali muloqot qilish uchun zarurdir. Omonimlarni tushunish ham tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshirishi mumkin. Bu odamlardan so'z ishlatilayotgan kontekst haqida yaxshilab o'ylab ko'rishni va turli xil talqinlarni ko'rib chiqishni talab qiladi. Bu analitik qobiliyatlarni keskinlashtirishga va umumiy kognitiv qobiliyatlarni yaxshilashga yordam beradi.

Omonimlar so'z bir nechta ma'noga ega bo'lgan hollarda ham muloqotni osonlashtirishi mumkin. Omonimlarni to'g'ri tan olish va ulardan to'g'ri foydalanish orqali odamlar tushunmovchiliklardan qochishlari va mo'ljallangan xabarning to'g'ri etkazilishini ta'minlashlari mumkin. Bundan tashqari, omonimlar tildan foydalanishda ijodkorlikni oshirishi mumkin. Bir-biriga o'xshash, ammo ma'nosi turlicha bo'lgan so'zlar bilan o'ynab, odamlar o'zlarini ifoda etishning innovatsion va xayoliy usullarini o'ylab topishlari mumkin. Bu, ayniqsa, yozuvchilar, shoirlar va o'z tillariga jo'shqinlik qo'shmoqchi bo'lgan notiqalar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, omonimlar turli xil muhim maqsadlarga xizmat qiluvchi ingliz tilining muhim qismidir. Ular muloqotga chuqurlik va murakkablik qo'shadi, so'z boyligini boyitadi, tanqidiy fikrlash qobiliyatini oshiradi va tildan foydalanishda ijodkorlikni osonlashtiradi. Omonimlarni tushunish va o'zlashtirish til ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilaydi va yanada samarali va qiziqarli muloqotga hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Rajabov N. O'zbek shevashunosligi. -T.: O'qituvchi, 1996. – 384 b.
2. Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lug'ati. -T.: O'qituvchi, 1979. – 360 b.
3. Hojiahmedov A. She'riy san'atlar va mumtoz qofiya. -T.: Sharq, 1998.
4. Ishoqov Y. So'z san'ati so'zligi. -T.: Zarqalam, 2006.
5. Ishoqov Y. Navoiy poetikasi. -T.: Fan, 1983. 6. Hojiahmedov A. She'riy san'atlar va mumtoz qofiya. -T.: Sharq. 1998.